

การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์*
AN ANALYSIS STUDY OF KARMA RESULT OF JINN (PETA) ACCORDING TO THE
PRINCIPLE OF BUDDHIST ETHICS

พระมหาyingสันต์ ภาฑราภิสิตฺธิ(กมลสาร), พระมหาสากล สุภรเมธี,
พระใบฎีกา นรินทร์ สีเลเตโช³
Phramaha Yingsan Phadaraphisitti(Kamonsan)¹, Phramaha Sakol Subharamedhi²,
Phrabidika Narin Silatejo³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand.^{1,2,3}
Email : yingsant.ks9@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเปรตและวิบากกรรมของเปรตในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในทางปรัชญา และ 3) เพื่อวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเน้นการวิจัยทางเอกสาร โดยการศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2525 เกี่ยวกับวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์แล้วลำดับความสำคัญในเรื่องเหตุผลและที่มาเพื่อแยกประเภท นำเสนอผลการวิจัยด้วยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. เปรต คือ ผู้ที่ทำความมาก่อนและจะต้องรับผลกรรม เปรตเกิดจากคนที่ทำความไว้ในสมัยที่เป็นมนุษย์ประกอบอกุศลกรรม หลังจากตายไปอุบัติเป็นสัตว์นรกและเสวยทุกข์ทรมานอยู่ชั่วจากนรกเศษส่วนอกุศลกรรมที่ยังคงเหลืออยู่ 2. หลักพุทธจริยศาสตร์ในทางปรัชญาพุทธจริยศาสตร์ในฐานะเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยระบบความรู้เกี่ยวกับความประพฤติตามหลักการทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์กันอยู่ 3 ระดับ ทั้งความรู้ ความจริง ความดี เป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม กล่าวตามหลักปรัชญาคือทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการซึ่งรับรองความประพฤติ ความคิด ความรู้ของมนุษย์ 3. ผลการวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เบื้องต้นการทำผิดศีล 5 ล้วนไปเกิดเป็นเปรตในนรก ไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศล การฝึกฝนให้เข้มจิตใจละทิ้งวิบากกรรมในอดีตหรือชาตินี้เป็นสิ่งที่เราสร้างสะสมมาจากเหตุและผลทั้งสิ้น ในเมื่อมีเหตุแห่งการกระทำย่อมมีผลลัพธ์แห่งการกระทำเช่นกัน

คำสำคัญ : 1. วิบากกรรม 2. เปรต 3. พุทธจริยศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the Jinn (Peta) and the karma result of the Jinn (Peta) in Buddhism, 2) to study the principles of Buddhist ethics in philosophy and 3) to analyze the karma result of the Jinn (Peta) according to the principle of Buddhist ethics. It is a qualitative research and emphasizes on documentary research by studying the data from the Thai Tripitaka, Mahamakut Edition, B.E. 2525, about the karma result of the Jinn (Peta) according to Buddhist ethics, commentary, sub-commentary, sub-commentary, pakornvises and according to Buddhist ethics, the research documentaries related to karma result of the Jinn (Peta) related to the rationale and the origin to classify. The research results were presented in a descriptive and analytical form.

The results of research found that: 1. The Jinn (Peta) is one who has done karma before and must receive karma. The Jinn (Peta) is born from people who have done karma in the days of human beings who performed unwholesome karma. After his death he became a beast of hell and suffered. After the expiration of the life from hell, the fraction of unwholesome karma remains. 2. The principle of Buddhist ethics in philosophy found that Buddhist ethics as a science that deals with knowledge systems about behavior according to Buddhist principles are related to 3 levels: knowledge, truth, goodness, it is ethical criteria about philosophical principles, it is the theory of the principles that underlie human conduct, thought, knowledge. 3. The results of the analysis of the karma result of the Jinn (Peta) according to Buddhist ethics. In the beginning, breaking the five precepts will all lead to purgatory in hell whether it is a charity or a charity. This practice of restraining the mind from past karma or life is something that we accumulate from cause and effect. When there is a cause for an action, there is also a consequence of the action.

Keywords : 1. Karma Result 2. Jinn (Peta) 3. Buddhist Ethics

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

คติความเชื่อเรื่องเปรตถือกันแพร่หลายในทางพุทธศาสนาปรากฏอยู่ว่า ผู้ที่ไปเกิดในเปรตภูมิวิสัย คือ แดนเปรต เพราะบาปกรรมที่คนนั้นทำไว้ เปรตบางพวก ข้างแรมเป็นเปรตข้างขึ้นเป็นเทวดา บางจำพวกข้างขึ้นเป็นเปรตข้างแรมเป็นเทวดา บางจำพวกเป็นเปรตตลอดกาล บางจำพวกอาศัยอยู่ในปราสาท บางจำพวกมีเวทยานพาหนะ เช่น ช้าง ม้า ช้างทาส ที่สามารถท่องเที่ยวไปในอากาศ บางพวกอายุยืนถึง 100 ปี บางพวกถึง 1,000 ปี และบางพวกมีอายุชั่วพุทธรังษีหนึ่ง ไม่ได้กินข้าวแม่สัณเฑาะว์น้ำแม่สัณเฑาะว์ เปรต ผู้ละโลกนี้ไปแล้วหรือคนที่ตายไปแล้ว เป็นสัตว์จำพวกหนึ่งซึ่งเกิดอยู่ในชั้นอบายที่เรียกว่า ปิตตวิสัยหรือเปตติวิสัย ได้รับความทุกข์ทรมานเพราะอดอยาก ไม่มีอันจะกิน แม้เมื่อมีกินก็กินไม่ได้หรือกินได้โดยยาก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) อย่างไรก็ตาม เปรต คือ ผู้ที่ทำความกรรมมาก่อนและจะต้องรับกรรมนั้น มีความหิวโหย เป็นต้น เปรต คือ สัตว์ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยมารดาบิดาเป็นโอปปาติกะ เปรตเกิดจากคนที่ทำความชั่วในสมัยที่คนนั้นเป็นมนุษย์ ซึ่งชอบประกอบอกุศลกรรมเป็นอาชิตย หลังจากตายไปแล้วนั้นจะไปอุบัติเป็นสัตว์นรกและเสวยทุกข์เวทนาต่างๆ เมื่อพอกหมดยุขจากนรกแล้ว ด้วยผลของเศษอกุศลกรรมที่ยังคงเหลืออยู่ก็จะส่งผลไปเกิดใหม่อีกรูปแบบหนึ่งเพื่อจะเสวยทุกข์เวทนามนุษย์ ซึ่งเรียกว่า “เปรตวิสัย” ในพระไตรปิฎกได้กล่าวว่า เปรตเหล่านี้ล้วนแต่มีรูปร่าง ลักษณะ การเสวยทุกข์เวทนาต่างกันไป เพราะขึ้นอยู่กับกรรมของแต่ละตน เช่น เปรตบางตนเมื่อครั้งเคยเป็นมนุษย์ทำอาชิตยฆ่าสัตว์เป็นนิสัย หลังจากหมดยุขจากโลกมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดในนรกเป็นเปรต มีรูปร่างเป็นก้อนเนื้อให้นกกากจิกแทะในอากาศ เปรตบางตนมีรูปร่างสวยงามแต่มีกลิ่นปากเหม็น เพราะในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่จะประกอบอกุศลกรรมอยู่บ้าง จึงทำให้ร่างกายสวยงาม แต่มักชอบด่าว่าผู้ทรงศีลเลยเกิดเป็นเปรตรูปสวยงามแต่มีกลิ่นปากเหม็น เป็นต้น

พุทธจริยศาสตร์ เป็นธรรม คือ คำสอนและวินัยหรือกฎระเบียบ ที่สามารถปฏิบัติร่วมกัน เข้าใจนับว่าเป็นพุทธจริยศาสตร์ ธรรมนั้นว่าด้วยอุดมคติและหลักการส่วนวินัยนั้นว่า สภาพเงื่อนไขทางวัตถุและทางสังคมทั้งเอื้อต่อการปฏิบัติตามและการบรรลุอุดมคติ และหลักการโดยมุ่งถึงความแตกต่างระหว่างไตรสิกขาสำหรับพระสงฆ์และคฤหัสถ์ไตรสิกขา สำหรับพระสงฆ์เน้นเกี่ยวกับการบรรลุธรรม สำหรับคฤหัสถ์เกี่ยวข้องกับชีวิตทางสังคม เพราะคฤหัสถ์ต้องใส่ใจกับความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะการกระทำเพื่อประโยชน์ เพื่อสังคมโดยตรงที่เป็นรูปธรรมมากกว่า ด้วยเหตุนี้ การบำเพ็ญศีลจึงเป็นการรับผิดชอบของพระสงฆ์เป็นฝ่ายเดียวจึงแยกออกเป็นทาน ศีล และภาวนา สำหรับคฤหัสถ์เพื่อให้ชัดเจนและก่อให้เกิดผลต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรมตรงกันข้ามกับส่วนของพระสงฆ์ เป็นการฝึกฝนเฉพาะตัวคือ ศีล สมาธิ และปัญญา เฉพาะภาวนาในส่วนของคฤหัสถ์นั้นจะเน้นย้ำถึงการปลูกฝังเมตตาพร้อมทั้งทานและศีลโดยมุ่งถึงจุดหมาย สำคัญเพื่อให้โลกนี้เป็นสุขสงบปราศจากความเดือดร้อนระส่ำระสาย (พระราชวรมูณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2528) และยังเป็นพุทธจริยศาสตร์

แนวคิดพื้นฐานมาจากพุทธปรัชญาและพระพุทธศาสนา ที่คนทุกคนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในการดำเนินชีวิตได้ เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นจริยศาสตร์หรือจริยธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติและทรงสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญาและไม่ให้ดำรงชีวิต อยู่บนความประมาท จึงสอนให้ชาวพุทธทุกคน ตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายและ เบิกบานใจ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะอะไรก็ตาม พุทธจริยศาสตร์ จึงเป็นหลักธรรม หรือจริยธรรมในทาง พระพุทธศาสนาที่ช่วยในการสร้างความสุขและความเจริญให้กับสังคมส่วนรวมและตนเอง พุทธจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ขั้นพื้นฐานเพราะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เมื่อปฏิบัติเข้าสู่ขั้นสูงขึ้นไปได้ จะสามารถเป็นพื้น ฐานรองรับคุณธรรมระดับที่สูงๆ ขึ้นไป เพื่อเป็นการสร้างรากฐานของการประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี งาม และสามารถนำไปสู่หลักจริยธรรมขั้นสูงสุดตามลำดับต่อไป (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, 2543)

พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งนักปราชญ์ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ทรงวางไว้เป็นมาตรฐานของความประพฤติมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตตามอุดมคติที่ดีเท่าที่มนุษย์จะประพฤติและปฏิบัติให้ถึงได้ จึงจะสามารถ เป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ และมีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ สำหรับผู้มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้ ให้ยึดเป็นหลักการที่ท่านแนะนำไว้ให้แม่นยำ ว่า หน้าที่ของชาวพุทธ คือการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ส่วนเรื่อง เปรต หรือ ผีสงนางไม้ เป็นเรื่องไม่ควรเสียเวลาไปพิสูจน์ เพราะถึงแม้ท่านจะสามารถ พิสูจน์ว่าเห็นเปรตจริง และเห็นด้วยตนเองมาแล้ว เห็นด้วยการฝึกจิตตนเองหรือด้วยปัจจัยอะไร แต่ สำหรับคนสมัยใหม่ที่เขาเชื่อเรื่องเหตุผล เขาก็จะด่วนสรุปทันทีว่า ท่านเป็นผู้ที่มกมายมาก ถึงแม้ว่า ท่านจะยืนยันนอนยันว่าเห็นมากับตาของตน แม้แต่พระพุทธองค์ท่านยังรู้ขอบเขตและทรงไม่เน้นสอน เรื่องเหล่านี้ เพียงแค่กล่าวผ่านๆ และรับรองว่าสิ่งเหล่านี้มีจริงเท่านั้น ถ้าหากขึ้นไปเน้นพูดถึงเรื่องนี้ มากๆ ผู้คนก็จะพากันหลงทางจากหลักธรรมได้ เพราะมัวแต่ไปตระเวนตามหาเปรตจนสุดขอบฟ้า ส่วนคนที่ไม่เชื่อก็จะคิดดูหมิ่นดูแคลนพระพุทธศาสนา กล่าวหาว่าสอนแต่เรื่องมกมาย จะเห็นได้จากสิ่ง เหล่านี้ ถ้าไปยุ่งกับมันมากๆ ก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อพระพุทธศาสนา สมมุติว่าวันดีคืนดีท่านเกิดเดิน ไปเจอเปรตตัวจริง ท่านก็จะรู้หลักการจากพระไตรปิฎกแล้วว่า ควรปฏิบัติอย่างไรนั่นคือ การทำบุญ อุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต ให้ถือว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้ช่วยเหลือเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย

เพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนในเรื่องวิบากกรรมของเปรต ในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกาชั้นต่างๆ จะเห็นได้ว่า ไม่มีใครล่วงพ้นกรรม ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อเป็นข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับ วิบากกรรมของเปรตในบริบทสังคมไทยตามหลักพุทธจริยศาสตร์ในทางปรัชญาซึ่งแนวคิดที่สะท้อน เรื่องราวของความเชื่อว่าคุณมีอยู่ของวิบากกรรมของเปรตตามหลักของพุทธจริยศาสตร์เพื่อให้เป็น กุศโลบายในการเตือนสติ ให้อยู่บนรากฐานของศีลธรรมและการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ให้ได้ ความรู้สึกถึงผลของการกระทำ จากสังคมในปัจจุบันที่มีการเสื่อมถอย ปัจจุบันในสังคมไทยนั้นมีความ

เชื่อเรื่องความมีอยู่ของวิบากกรรม และการรับผลของการกระทำ ปัญหาของการละเมิดศีลธรรมคงจะลดลง เพราะมนุษย์มีความเกรงกลัวต่อบาป แต่ถ้าหากมนุษย์เรายังไม่มีความเชื่อในเรื่องนี้หรือมีความสงสัย มนุษย์ก็อาจจะไม่อยู่ในกรอบของจริยธรรมหรือศีลธรรม ถ้ามนุษย์เราเชื่อว่าไม่มีผลกรรมดีและกรรมชั่วแล้ว ในการดำเนินชีวิตก็ไม่เกรงกลัวบาป ซึ่งจะมีผลที่ทำให้สังคมไทยไม่อาจจะอยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาเปรตและวิบากกรรมทางพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในทางปรัชญา
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบเรื่องเปรตในพุทธศาสนา
- 3.2 ทำให้เข้าใจเรื่องหลักพุทธจริยศาสตร์ในทางปรัชญา
- 3.3 ทำให้ได้ข้อมูลใหม่ในเชิงวิชาการที่ได้จากการวิเคราะห์เรื่องวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร(Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

- 4.1 ขั้นสำรวจข้อมูล
 - 4.1.1 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์
 - 4.1.2 สำรวจเอกสารงานวิจัยที่มีผู้รู้เขียนและศึกษาเกี่ยวกับวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์
- 4.2 ขั้นรวบรวมข้อมูล
 - 4.2.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ(Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 เกี่ยวกับแนวคิดวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์
 - 4.2.2 รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ(Secondary Sources) จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสสต่างๆ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์แล้ว ลำดับความสำคัญในเรื่องเหตุผลและที่มาเพื่อแยกประเภท

4.3 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 นำข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ลักษณะและประโยชน์ของกรรมและการให้ผลของกรรมตามหลักพุทธจริยศาสตร์มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

4.3.2 ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เกี่ยวกับวิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์

4.4 ชั้นนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาเปรตและวิบากกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่าผู้ที่ไปเกิดในเปรตภูมิวิสัยคือ แดนเปรต เพราะบาปกรรมที่คนนั้นทำไว้ เปรตบางพวก ข้างแรมเป็นเปรตข้างขึ้นเป็นเทวดา บางจำพวกข้างขึ้นเป็นเปรตข้างแรมเป็นเทวดา บางจำพวกเป็นเปรตตลอดกาล บางจำพวกอาศัยอยู่ในปราสาท บางจำพวกมีวดยานพาหนะ เช่น ข้าง ม้า ช้างทาส ที่สามารถท่องเที่ยวไปในอากาศ บางพวกอายุยืนถึง 100 ปี บางพวกถึง 1,000 ปี และบางพวกมีอายุชั่วพุทธันดรกาลหนึ่ง ไม่ได้กินข้าวแม่สั๊กเม็ด และน้ำแม่สั๊กหยด เปรต ผู้ละโลกนี้ไปแล้วหรือคนที่ตายไปแล้ว เป็นสัตว์จำพวกหนึ่งซึ่งเกิดอยู่ในชั้นอบายที่เรียกว่า ปิตติวิสัยหรือเปตติวิสัย ได้รับความทุกข์ทรมานเพราะอดอยาก ไม่มีอันจะกิน แม้เมื่อมีกินก็กินไม่ได้หรือกินได้โดยยาก

กรรม ในฐานะเป็นที่พึ่งอาศัยของผู้รับกรรมล้วนเกิดมาและอาศัยอยู่ในภพภูมิต่างๆ หากแต่อาศัยกรรมเก่าที่ทำไว้ในปางก่อน และกรรมที่ทำไว้ในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไพฑูริย์ สุทฺธิวิธูโร (2536) ที่พบว่า สิ่งที่ทำให้มนุษย์และสัตว์นั้นแตกต่างกัน เป็นเพราะผลแห่งกรรมที่ให้ผลนั่นเอง ซึ่งไม่มีใครบันดาล ใครทำกรรมใดไว้ได้รับผลกรรมนั้น แม้บาปอกุศลกรรมก็มีเจตนาที่เป็นตัวชักนำ และทำหน้าที่เป็นอกุศลเจตสิกทั้งหมดเป็นตัวการทำการให้สำเร็จและจำแนกสัตว์ให้ได้รับทุกข์แตกต่างกันไป ถึงแม้ว่าเราจะไม่สามารถพ้นจากผลกรรมชั่วที่ตนเองได้ทำในอดีตก็ตาม การทำกรรมดีก็จะเป็นเหตุที่จะทำให้เราได้รับ สิ่งที่ดีเป็นมงคลชีวิตอย่างแน่นอนเสมอ นอกจากนี้ การที่เราเชื่อเรื่องกรรมก็จะทำให้เราได้พึ่งในกายภาค หน้าต่อไป

วิบากกรรม เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพราะกรรมจะส่งผลต่อชีวิตในปัจจุบันและในอนาคต ทำให้มีอันเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดกรรม ที่เราเกิดมาได้นี้ก็เป็นเรื่องของกรรม เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องประสบกับผลของกรรมที่ก่อไว้ในอดีต สอดคล้องกับพระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2535) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม การเชื่อเรื่องกรรมและวิบากหรือผลของกรรมยังมีปรากฏเป็นสำคัญในหลักคำสอนเรื่อง ศรัทธา 4 ซึ่งบุคคลผู้เป็นพุทธศาสนิกชนพึงมี แสดงให้เห็นว่าเรื่องกรรมและวิบากเป็นคำสอนหลักเบื้องต้นที่

สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชน และถือเป็นสัมมาทิฐิที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน ที่จะต้องตระหนัก ส่วนความไม่เชื่อเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดจัดเป็นมิจฉาทิฐิประเภทหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนไม่ควรรับเข้ามาในความคิด มิจฉาทิฐิหรือความเห็นผิด กรรมและวิบากหรือผลของกรรมถือว่าเป็นกฎธรรมชาติที่ดำเนินไปด้วยเหตุและผลอย่างสอดคล้องกลมกลืนตามหลักง่ายๆ คือ ทำอย่างไรก็ได้ผลอย่างนั้น ทำดีก็จะได้ผลที่ดี ทำชั่วก็จะได้ผลที่ชั่ว อย่างไรก็ตามการส่งผลของกรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและบางที่มีระยะเวลาการส่งผลที่ยาวนาน ทั้งนี้เพราะการกระทำในปัจจุบันของเรานั้นเองที่จะก่อให้เกิดผลในอนาคตสืบเนื่องกันไปตามกฎของเหตุและผลเช่นกัน

5.2 ผลการศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในทางปรัชญา พบว่า ส่วนพุทธจริยศาสตร์นั้น เป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ทางมืองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมืองค์ 8 ของพระอริยะ ทางมืองค์ 8 ที่ทำให้บุพพชนเป็นพระอริยะ ทางมืองค์ 8 ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคาอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 อย่าง และเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ที่ผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นได้ทรงวาง ไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์เริ่มตั้งแต่พื้นเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้ มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะเข้าถึงได้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขสมบูรณ์ที่สุด

พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ ศีล 5 หรือเบญจศีลความประพฤติชอบทางกายและวาจา, และใจการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจาก ความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ศีล 5 คือ การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสำรวมกาย วาจา ใจ

พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งขัดเกลาตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ เรียกว่า อาศาเรียนวินัย ซึ่งแปลว่า วินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจไว้ 3 หมวด รวม 10 ประการ 25 หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550) ถือได้ว่า เป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการ พัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์

พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วย หลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่าทางสายกลาง หรือหลัก ปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ คำว่า มรรคในพระพุทธศาสนา เป็นชื่อแห่งโลกุตระธรรม คู่กับ ผล มี 4 ชั้น คือ โสตาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตมรรค ทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็น 1 ในอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เรียกเต็มว่า มรรคมีองค์ 8 หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง

5.3 ผลการวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ พบว่าการกระทำของมนุษย์ในปัจจุบันและในอนาคตเป็นเรื่องของกรรม เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องประสบกับผลของกรรมที่ก่อไว้ในอดีต ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พิจารณาเพื่อละการทำความชั่วและเร่งกระทำความดีให้พ้นจากกรรมชั่วความตอนหนึ่งในฐานสูตร และจุฬกัมมวิภังคสูตรว่า สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วทุกๆ ไป กับอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้เกิดในสภาพที่ได้รับความทุกข์ทรมานที่เรียกกันว่าเปรต เปรตบางตนมีลักษณะงดงามดีทุกอย่าง แต่ที่ปากมีหนองโตมีกลิ่นเหม็น เพราะพูดชู้ไม่สำรวมปาก แต่มีความเพียร จึงมีผลเป็นอย่างนี้, เปรตบางตนกินอุจจาระ ปัสสาวะ เลือด หนอง (กินอะไรเข้าไปพอลงปากก็กลายเป็นของโสโครกเหล่านั้น) เป็นผลของการที่ด่าสมณพราหมณ์เมื่อสามเฑียรให้ทาน แต่ตนไม่เห็นด้วย วิบากกรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศล การฝึกฝนให้ข่มจิตใจละทิ้งวิบากกรรมในอดีตไม่ว่าชาติก่อนหน้าหรือชาตินี้ไม่ว่าผลอะไรจะเกิดตามมาก็ต้องรับมือให้จงได้เพราะเราสร้างสมสะสมมาจากเหตุและผลทั้งสิ้นในเมื่อมีเหตุแห่งการกระทำย่อมมีผลลัพท์แห่งการกระทำเช่นกัน พื้นฐานความเข้าใจเรื่องวิบากกรรมของเปรตของคนในสังคมยังขาดการศึกษาตามหลักพุทธจริยศาสตร์นั้นล้วนเป็นการกระทำที่มาจากเหตุแห่งเจตนา และผลที่เกิดขึ้นจากเหตุแห่งการกระทำกรรมนั้น เมื่อมีเหตุผลกรรมก็ต้องมีผลแห่งกันตามเช่นเพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วจะอยู่ติดตัวเราตลอดไป เพราะทั้งกรรมดีและกรรมชั่วจะคอยอยู่เคียงข้างเราไปตลอดโดยไม่แยกไปไหนสอดคล้องกับ โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ (2560) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธจริยศาสตร์ว่าหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นระบบความรู้ที่เกิดจากการลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นวิธีการฝึกอบรมและขัดเกลาตัวเองจนเกิดจุดระเบิดคือเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก ซึ่งสังเกตเห็นได้ทางกายและทางวาจา คือมีกายที่ดูสงบเยือกเย็นและวาจาอันไพเราะน่าฟังในขณะที่เป็นระบบความรู้ที่เกิดจากลงในฐานะว่าเป็นหลักการหรือข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ศิลปเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจาที่เกิดขึ้นจากเหตุแห่งการกระทำนั้นมักจับเอาส่วนเดียวของอดีตมาเป็นเหตุและมองกรรมโดยไม่แก่ปัจจุบัน

หรืออนาคตซึ่งทำให้เกิดผล วิบากกรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือชั่ว ไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศล การฝึกฝนให้ข่มจิตใจละทิ้งวิบากกรรมในอดีต

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์นั้นล้วนเป็นการกระทำที่เกิดมาจากเหตุแห่งเจตนา เมื่อมนุษย์ได้กระทำความที่ประกอบด้วยเจตนาแล้วกรรมนั้นจะต้องมีผลตามมาอย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะขึ้นชื่อว่ากรรมทั้งหลายแล้ว ย่อมไม่ว่างจากผล คือ วิบาก ซึ่งเป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมนั่นเอง กรรมที่มีผลหรือวิบากนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาจึงเป็นที่แน่ชัดแล้วว่า เจตนาับความรับผิดชอบทางศีลธรรมนั้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำของมนุษย์ และผลที่เกิดขึ้นจากเหตุแห่งการกระทำกรรมนั้น สอดคล้องกับ พระสมคิด สิริบุญโญ (2560) ได้ศึกษาวิเคราะห์หอกุศลกรรมที่นำสัตว์ไปเกิดเป็นเปรตในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าการกระทำของสัตว์ที่เกิดขึ้นในโลกนี้แบ่งออกเป็น 2 คือ 1) กุศลกรรม กรรมดี ผู้ทำย่อมได้รับความสุข 2) อกุศลกรรม กรรมไม่ดี ผู้ที่ทำความชั่วนี้แล้วย่อมต้องทุกข์ทรมานในอบายทั้ง 4 กรรมทั้ง 2 อย่างนั้นย่อมให้ผลหนักเบาต่างกัน ตามแต่เจตนาของผู้ที่ทำความชั่วนั้นว่า ผู้ที่ทำความดีชั่วกับใคร หากว่าทำบุญกับสมณพราหมณ์ผู้มีศีล ผู้นั้นหลังตายจากโลกมนุษย์ย่อมได้ผลบุญคืออาจไปเกิดในสวรรค์เป็นต้น หากว่าทำชั่วกับสมณพราหมณ์ผู้มีศีลเป็นที่รักแล้ว ผู้นั้นหลังจากตายย่อมได้ไปเกิดในอบาย เพราะผลกรรมชั่วให้ผลดังนั้นเมื่อมีเหตุแห่งกรรมก็ต้องมีผลแห่งกรรมตามมาเช่นกันเพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือ กรรมชั่วจะอยู่ติดตัวเราตลอดไป ทั้งกรรมดีและกรรมชั่วจะคอยอยู่เคียงข้างเราไปตลอดโดยไม่แยกไปไหน แต่ก็ไม่มีวันที่กุศลจะล้างบาปออกไป สอดคล้องกับ เสถียร โกเศศ (2513) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่าเรื่องในไตรภูมิ ว่าการทำความดีและกรรมชั่วเราย่อมรับ ผลของกรรมนั้น กรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน 3 ภูมิหรือไตรภูมิเป็นสิ่งที่เชื่อถือกันแพร่หลายมาแต่โบราณเป็นการสอนโดยทางอ้อม ซึ่งมีรูปภาพเขียนไว้ตามฝาผนังวัดและเขียนจำลองไว้ในสมุด

วิบากกรรมนั้น ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศล การฝึกฝนให้ข่มจิตใจละทิ้งวิบากกรรมในอดีตไม่ว่าชาติก่อนหน้าหรือชาตินี้ไม่ว่าผลอะไรจะเกิดตามมาก็ต้องรับมือให้จงได้เพราะเป็นสิ่งที่เราสร้างสะสมมา โดยมีส่วนประกอบมาจากเหตุและผลทั้งสิ้น ในเมื่อมีเหตุแห่งการกระทำย่อมมีผลลัพธ์แห่งการกระทำเช่นกันแต่เท่าที่หลายคนทราบและมักจะเข้าใจกับคำว่า วิบากกรรม นั้นก็คือการเจอแต่สิ่งร้ายสิ่งแย่ๆ ไม่ว่าจะเป็นความยากจน ตกงาน อุบัติเหตุซ้ำแล้วซ้ำเล่า อาจจะเกิดมาจากวิบากกรรมที่เคยสะสมมาหรือไม่ก็นั้นไม่สำคัญ สอดคล้องกับ วศิน อินทสระ (2546) ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลักการและการเวียนว่ายตายเกิดได้อธิบายประเด็นนี้ โดยให้ยึดหลักการอธิบายแบบเดียวกับหลักปฏิจจสมุปบาทและสังสารวัฏ ซึ่งท่านกล่าวว่า คนเราเกิดมานั้นเพราะยังมีกรรม

เหลืออยู่ คือ ยังมีกิเลสมาก มีกรรมและมีวิบากกรรม ผลกรรมผลของกรรมย่อมส่งวิญญาณไปเกิดในที่ต่างๆ ตามความเหมาะสมแก่กรรมจะมีแต่คน เพราะไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขอะไรได้อีก มีเพียงกลับมามองที่ปลายทางว่าทำไมถึงเกิดเหตุนี้ และนำมาวิเคราะห์หาข้อแก้ไขจะดีกว่าทนทุกข์ทรมานกับการนั่งจมอยู่กับผลกรรมนั้น การที่ได้แก้ปัญหาคือเป็นเหตุแห่งกรรมอาจจะช่วยให้วิบากกรรมที่เจอค่อยค่อยคลายไปที่ละน้อยก็เป็นไปได้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 เพื่อนำองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเปรตไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมนำไปเผยแพร่ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนสถานศึกษาให้ประชาชนทำดีละความชั่ว

7.1.2 เพื่อนำความรู้เรื่องเปรตไปส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามนโยบายของคณะสงฆ์ ส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 เพื่อการนำไปใช้ศึกษาในการประพาดิตนตามหลักพระพุทธศาสนา

7.2.2 เพื่อการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักของพุทธจริยศาสตร์ (ระดับต้น)

7.2.3 งานวิจัยนี้ สามารถให้ความรู้แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาและสืบค้นในด้านผลของการกระทำที่ทำให้ไปเกิดเป็นเปรตชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ในงานวิจัยด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับความต้องการศึกษาเรื่องเปรตและวิบากกรรมของชีวิตหลังความตาย

7.3.2 ควรวิจัยเปรียบเทียบความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์

7.3.3 ควรวิจัยความเป็นมาของคัมภีร์ทางด้านปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับความประพาดิต

8. เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ อัทธพัฒน์. (2543). **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

_____. (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาไพฑูรย์ สุทวิธโร. (2536). **การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตโต). (2528). (2535). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2528). **รากฐานพุทธจริยศาสตร์ทางสังคมเพื่อสังคมไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ.

พระสมคิด สิริบุญโญ (ศรีบุญมา). (2560). **วิเคราะห์อภิสถาปัตยกรรมที่นำสัตว์ไปเกิดเป็นเปรตใน พระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วสิน อินทสระ. (2546). **หลักการและการเวียนว่ายตายเกิด**. กรุงเทพมหานคร : เรือนธรรม.

เสถียร โกเศศ. (2513). **เล่าเรื่องในไตรภูมิ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์.

โสวิทย์ บำรุงศักดิ์. (2560). **พุทธจริยศาสตร์**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยก็เพราะได้รับความเมตตาช่วยเหลือจาก พระมหาสากล สุภรณ์เมธี, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก พระใบฎีกา นรินทร์ สีลเตโช, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และคณาจารย์ ผู้สอนสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ทุกรูป/ท่าน ที่ได้มีส่วนร่วมในการให้ความรู้และคำแนะนำเพื่อเป็นแนวทางในการวางเนื้อหาให้มีความ สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์ ตลอดจนได้ตรวจทานเนื้อหาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้เติมเต็ม เนื้อหาในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาศาสนาผู้วิจัยกราบ ขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณทุกรูป/ท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของเปรตตามหลักพุทธจริยศาสตร์ นี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจทั้งในแง่คติความเชื่อและวิบากกรรมของเปรต ผู้ที่กำลังศึกษาหรือผู้ที่ สนใจในวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา หากมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับคำติ ชมหรือคำแนะนำจากท่านนักปราชญ์ที่เป็นผู้รู้ทั้งหลาย